

בתוך חלל ירוק סמיך נוצרת חוויה רב-חושית מאלפת: חזותית, מוזיקלית, תנועתית

ביצירתה "התעלפויות" עוסקת נינה טראוב במאבק המתמיד שבין הפראי למבוית ושואבת את הצופים לחוויה מתעתעת בזמן

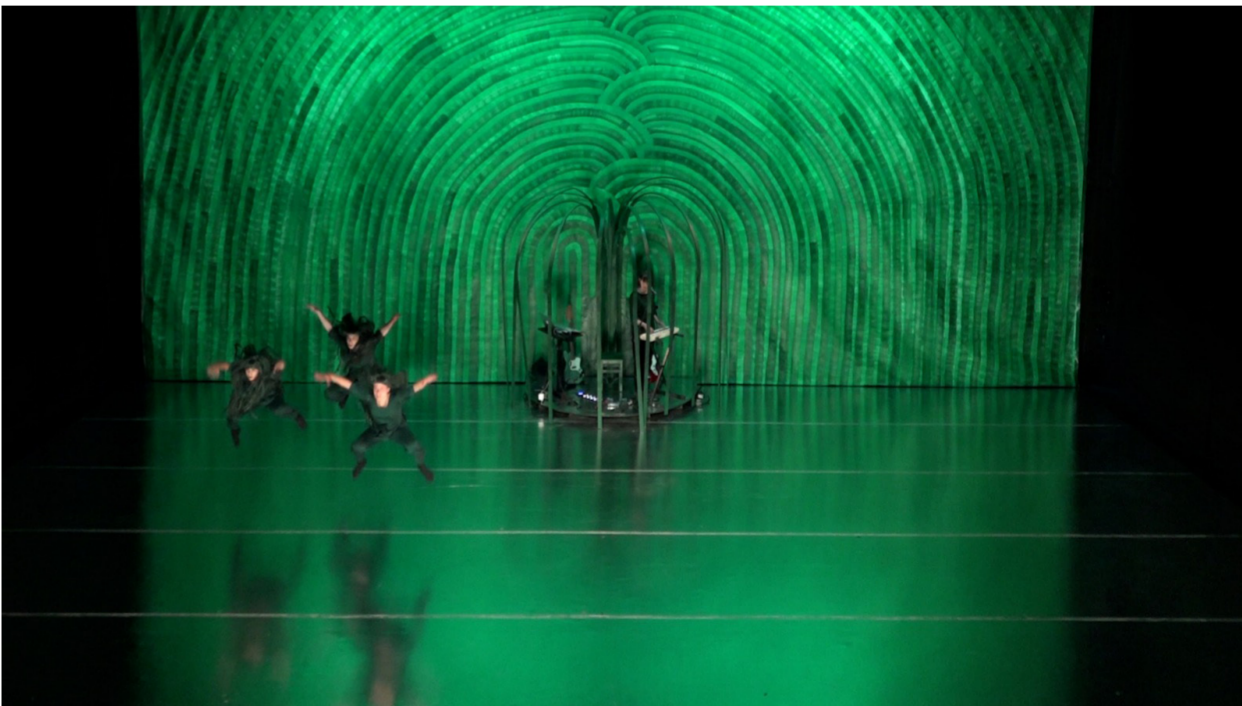

"התעלפויות". שוב ושוב מבצעת מציאות פנימית רוגשת, סוערת | צילום: שרה סיגל

רן בראון
הארץ | תרבות
16.2.2020

"עצים מעקמים את הזמן", כותב הסופר הבריטי ג'ון פאולס במסה הפיוטית "העץ", כשהוא מתאר כיצד חש "בפתחו של כל אחד מאינספור היערות הקטנים והנסתרים" באזור מגוריו, כמעט כמו "לעזוב את האדמה ולהיכנס אל הים, אל תווך אחר, ממד אחר". זו גם התחושה בצפייה בעבודתה היוצאת דופן של נינה טראוב "התעלפויות", הנפתחת בתמונה בימתית רבת-יופי: במרכז של במה רחבת ממדים באולם הזירה הבינתחומית ניצבת במה קטנה ועגולה ובלבה פסל עץ מינימליסטי, דמוי ערבה, שענפיו העירומים מחפים על המוזיקאית זואי פולנסקי היושבת תחתיו וסביבה כלי נגינה. המסך האחורי כולו איננו אלא ציור אקריליק על נייר, עצום בגודלו, ובו מתפרצים עוד ועוד סילוני ענפים ירוקים, נוטים מטה, שחוחים מבכי.

כשהעין מתרגלת לחשיכה הירקרקת, היא מבחינה בשלוש דמויות נוספות: הרקדניות משי אולינקי, תמר קיש וטראוב עצמה, כולן בפאות כהות ארוכות שיער ובלבוש מבריק, ירקרק. תוך כדי היצירה הן יהלכו בינות ליער הצלילים הערפילי שפולנסקי תפיק מן הבמה ויקפידו על ביצוע מאופק, עוטה גאון, של כוריאוגרפיה מובנית היטב, מערכת סדורה ומאורגנת של פעולות המבוצעת רובה ככולה באוניסונו, ללא חריגות מן התלם. "התעלפויות", כך נדמה, אכן מובילה לאובדן הכרה זמני, שכן בתום הצפייה ביצירה חשתי כמי שהתעורר מחלום בהקיץ, משוטטות מתוקה־מטרידה בסבך מחשבות ודימויים מהלכי קסם.

"התעלפויות". כמו מאבק פנימי בין טבע פראי לטבע מבוית | צילום: שרה סיגל

היצירה נפתחת בסולו של אולינקי, שצועדת למרכז הבמה ומבקשת להתארך מן המרכז החוצה, שולחת ידיים לאחור ורגל הצדה, ורק כאשר היא מסיימת לבחון את האפשרויות של הגפיים להגיע למלוא אורכן, אוחזת בכף הרגל ונופלת לפנים. גב כף ידה נצמד אל מצחה, הודף את ראשה לאחור ומאלץ את הגוף כולו להתארגן מחדש בניצב מעל קצות האצבעות. מחווה פשוטה מגלמת מאבק בין שני יסודות ש"התעלפויות" פורשת במהלכה: כף יד אחת מפרפרת בפראות כמבקשת להינתק מן הגוף, בעוד שכף היד השנייה אוחזת בפרק כף היד הסוררת ומונעת ממנה לצאת לחופשי, מבייתת את טבעה המרדני ורותמת אותה בחזרה אל הכוריאוגרפיה הנוקשה, שאין לסטות ממנה.

תחת פני השטח הסדורים רוחשת כל העת איזו להבה המבקשת לצאת לחופשי, שוב ושוב מבצבת מציאות פנימית רוגשת, סוערת, המאיימת לעלות, ואלמלא, כך נדמה, הכוריאוגרפיה ההדוקה – עשויה להציף עד כדי עילפון חושים.

פאולס כתב את "העץ" ב-1979 כמסה שעניינה היחסים בין בני אדם לטבע, באמצעות ההנגדה בינו ובין אביו. בעוד שהאב ביכר גינון וטיפוח עצי פרי, כלומר טבע מבוית, פאולס העדיף את הטבע הפראי, היער שיד אדם לא נגעה בו. הכוריאוגרפיה של טראוב, לפחות למראית עין, היא התגלמות הגיזום והתיחום, המשטור וההסדרה; אין שום דבר טבעי בתנועתה של טראוב, המורכבת ממחווות פשוטות וצעדים, כולם מדודים, ספורים, מבוצעים בדיוק גיאומטרי ומאורגנים היטב בחלל – ובכל זאת היא מתכתבת עם הסבך והפרא, עם האי-סדר הטבעי; זה מגיח בקול נשיפותיהן של הרקדניות המתאמצות, בשיערן (המלאכותי) שמלווה כשובל בלתי נשלט את ראשן הצולל מטה, מוביל את הגו כולו בעודן ניצבות על קצות אצבעותיהן, או במטען הרגשי המתלווה לברכיים הרועדות, שאינו מתבטל גם נוכח ההכרה שזו מחווה מלאכותית ומאורגנת בזמן, כמו אלה שקדמו לה.

מרבית היצירה מבוצעת בדיוק מופתי, שבו שלוש הרקדניות נעות כאחת: שרועות על גחונן, פניהן נסתרות מעיני הצופים, מנתקות חזה ורגליים מן הקרקע, מקשיות את הגו לאחור ותוחבות את פניהן בגומת מרפקן, וכך נאנקות בקול; יושבות על הברכיים, מניפות ידיים כמבקשות להתנתק מן הקרקע ולעוף ומצליחות בכך לרגע, שלושתן באוויר יחדיו, ומיד שבות אל הברכיים; בעמידה, ידיהן סבות במעגלים, נעשות להבים של שבשבות אנוש מחוללות אנרגיה בתיאום מושלם; מתקדמות תוך ביצוע תנועה גלית, מכנית-חושנית, שבה האגן נדרך לפנים והברכיים נטרקות לאחור, משמיעות נהמה בעודן מעלות אט אט את ידיהן מעלה, מקיפות כך את הבמה במעגלים, בתנועה קצבית, פועמת, מבלי לשבור את המבנה המשולש שבו הן ממוקמות בחלל.

מתוך "התעלפויות". כמו להתעורר מחלום בהקיץ | צילום: שרה סיגל

"פילוסופים טובים גוזמים את הכאוס של המציאות ומאלפים אותו לתבניות קבועות", כותב פאולס בספרו. טראוב עושה דבר מה דומה: הכוריאוגרפיה המעוצבת בהקפדה כמו באה לכסות על טבע פרוע, צופן סוד. כפי שמסביר עידן לנדו, שתירגם את "העץ" לעברית בשנה שעברה, "הטבע" של פאולס איננו מציאות חיצונית בלבד, אלא נוכחות פנימית מתמדת". הנוכחות הזו היא שמבצבת, נוהמת, נואקת, תחת מעטה הכוריאוגרפיה של טראוב: ברגע מסוים השלוש נושפות בקול יחדיו כשהן מתקדמות על פני הרצפה, משתנקות בקול כשהן נסוגות לאחור ומפיקות ממעמקי האגן נהמה חייטית תוך שעטה קדימה. הישות הפראית, הגועשת, שרוחשת כל העת תחת הכוריאוגרפיה האחידה, הסדורה, ומאיימת להתפרץ – היא שמעניקה לה את כוחה. זהו, כדברי פאולס עצמו, "הצד 'הפראי', התחושה הפנימית המנוגדת לחזות ההולכת בתלם". בסופו של דבר, מדובר בשיח פנימי בין שני יסודות סותרים רק לכאורה, בדומה למורכבות שמתארת זלדה בשירה "שני יסודות"; הברוש בשיר נותר מאופק ושותק אל מול הלהבה המשתוללת, שאינה מסוגלת להבין כי גם בו, היציב לכאורה, גועש הכאוס.

"התעלפויות" מציעה חוויה רב-חושית מאלפת: חזותית, מוזיקלית, תנועתית. הכוריאוגרפיה, דחוסה ומענגת בפשטותה, זוכה לפרשנות מעמיקה וביצוע נפלא של הרקדניות; שירתן נמסכת בפריטת הגיטרה של פולנסקי, תנועתן תועה בחלל הירוק-סמיך של הבמה, ומבלי משים, הצופה בהן נשאב לחוויה מתעתעת בזמן, שמסתיימת במפתיע בקול צעקתן החנוקה, עדות למאבק המתחולל כל העת בין הפראי למבוית, וממנו נובעת יצירה באשר היא.

"התעלפויות" מאת נינה טראוב, שותפה ליצירה: משי אולינקי. תלבושות: סאה פרמינגר, במה: נינה טראוב ודרור תשובה, תאורה: חני ורדי ויאיר ורדי. הזירה הבינתחומית, ירושלים, 3.2